Jurnalul de Studii Juridice

JOURNAL OF LEGAL STUDIES

ISSN: 1841 – 6195 (print), ISSN: 2067 – 8509 (electronic)

Coverd in: CEEOL, Index Copernicus, Ideas, RePeC, EconPapers, Socionet

---

THE SPECIAL DISPOSABLE PORTION OF THE SURVIVING SPOUSE IN THE NEW CIVIL CODE

[COTITATEA DISPONIBILA SPECIALA A SOTULUI SUPRAVIETUITOR ÎN NOUL COD CIVIL]

Mirela Carmen DOBRILA
Codrin MACOVEI

Jurnalul de Studii Juridice, Year VI, Supplimentary Issue, 1, 2011, pp: 283-293

The online version of this article can be found at:

http://jls.upa.ro/

Published by:

Lumen Publishing House

On behalf of:

Legal Research Center of Petre Andrei University from Iasi

THE SPECIAL DISPOSABLE PORTION OF THE SURVIVING SPOUSE IN THE NEW CIVIL CODE

COTITATEA DISPONIBILĂ SPECIALĂ A SOȚULUI SUPRAVIEȚUITOR ÎN NOUL COD CIVIL

Mirela Carmen DOBRILĂ[1]
Codrin MACOVEI[2]

Abstract.

The article hereby approaches the new regulations regarding the institution of special disposable portion of the surviving spouse, pointing out the differences between the current Civil Code and the New Civil Code, in force from 1 October 2011, and the method of calculation of the special disposable portion under the new provisions.

The article 1090 of the New Romanian Civil Code provides that the rights of the surviving spouse, where there are children from outside of the marriage with the testator, cannot exceed a quarter of the inheritance (as a unchangeable limit) nor the portion of the descendant that received the least (as a variable limit). Although the basic inheritance rights of the surviving spouse have substantially improved during the time, according to article 1090 the descendants are specifically protected from being disadvantaged compared to the surviving spouse because the descendants are now entitled to inherit any difference between the freely disposable portion established in article 1089 and the special disposable portion of the surviving spouse (so called ordinary disposable portion), so that this potential difference can no longer be divided on the general rules for the legal inheritance between the surviving spouse and descendants with whom he would come to inherit.

Keywords:

special disposable portion of the surviving spouse, New Romanian Civil Code

[1] Prep. univ. drd., Facultatea de Drept, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza" Iași, email: mirela.dobrila@uaic.ro;

[2] Lect. univ. dr., Facultatea de Drept, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza" Iași, email: mcodrin@uaic.ro;

DOBRILA, M., C., MACOVEI, C., (2011) THE SPECIAL DISPOSABLE PORTION OF THE SURVIVING SPOUSE IN THE NEW CIVIL CODE, Jurnalul de Studii Juridice, Year VI, Supplimentary Issue, pp: 283-293

Noul Cod civil , care urmează să intre în vigoare la 1 octombrie 2011, aduce unele modificări cu privire la instituţia cotităţii disponibile speciale a soţului supravieţuitor, motiv pentru care este necesară o prezentare a noilor reglementări în acest domeniu, analizând diferenţele faţă de vechea reglementare precum şi modul de funcţionare al cotităţii disponibile speciale în baza noilor dispoziţii.

Conform art. 939 din Codul civil actual, în vigoare până la 1 octombrie 2011 „bărbatul sau femeia care, având copii dintr-alt maritagiu, va trece în al doilea sau subsecvent maritagiu, nu va putea dărui sotului din urmă decât o parte egală cu partea legitimă a copilului ce a luat mai putin, şi fără ca, nici într-un caz, donaţiunea să treacă peste cuartul bunurilor".

Determinarea cuantumului cotităţii disponibile speciale ridică unele discuţii în lumina dispoziţiilor art. 939 din actualul Cod civil, care sunt aplicabile în concurs cu prevederile Legii nr. 319/1944 , drepturile soţului supravieţuitor neputând fi limitate exclusiv la cotitatea disponibilă specială prevăzută de art. 939, ci urmând a fi stabilite ţinându-se seama şi de noua calitate a soţului supravieţuitor, aceea de moştenitor legal rezervatar.

În condiţiile în care Legea nr. 319/1944 va fi abrogată de data punerii în aplicare a Legii 287/ 2009, legiuitorul a urmărit în noul Cod civil să corijeze neajunsurile dispoziţiilor privind cotitatea disponibilă specială a soţului supravieţuitor şi să permită o aplicare coerentă a acestei instituţii. Asfel, în noul Cod civil, art. 1090, care a primit denumirea marginală cotitatea disponibilă specială a soţului supravieţuitor, prevede că:

„(1) Liberalităţile neraportabile făcute soţului supravieţuitor, care vine la moştenire în concurs cu descendenţi care nu provin din căsătoria sa cu defunctul, nu pot depăşi un sfert din moştenire şi nici partea descendentului care a primit cel mai puţin.

(2) Dacă defunctul nu a dispus prin liberalităţi de diferenţa dintre cotitatea disponibilă stabilită potrivit art. 1089 şi cotitatea disponibilă specială, atunci această diferenţă revine descendenţilor.

(3) Dispoziţiile alin. (1) şi (2) se aplică în mod corespunzător atunci când descendentul menţionat la alin. (1) a fost dezmoştenit direct, iar de această dezmoştenire ar beneficia soţul supravieţuitor."

I. Limitele cotităţii disponibile speciale.

În baza art. 1090 alin. (1) N. C. civ., de cujus nu poate gratifica pe soţul din ultima căsătorie în limita cotităţii disponibile ordinare, stabilită

DOBRILA, M., C., MACOVEI, C., (2011) THE SPECIAL DISPOSABLE PORTION OF THE SURVIVING SPOUSE IN THE NEW CIVIL CODE, Jurnalul de Studii Juridice, Year VI, Supplimentary Issue, pp: 283-293

potrivit art. 1089, ci numai în limita unei cotităţi disponibile speciale, egală cu partea descendentului care a luat mai puţin, cel mult un sfert din moştenire.

Stabilirea acestor limite în care soţul supravieţuitor poate fi gratificat are ca scop ocrotirea descendenţilor lui de cujus împotriva influenţelor şi presiunilor pe care soţul din ultima căsătorie ar putea să le exercite asupra părintelui recăsătorit, determinându-l să-i facă liberalităţi în dauna descendenţilor .

II. Condiţii.

Pe lângă condiţiile generale pe care trebuie să le îndeplinească soţul supravieţuitor, una dintre condiţiile pentru aplicarea regulilor privind cotitatea disponibilă specială se referă la faptul că soţul supravieţuitor trebuie să vină la moştenire în concurs cu descendenţi care nu provin din căsătoria sa cu defunctul, indiferent dacă sunt dintr-o căsătorie anterioară, din afara ei sau din adopţie. Prin folosirea termenului de „descendenţi" în art. 1090 alin. (2) N. C. civ. au fost înlăturate controversele legate de folosirea noţiunii de „copil" din art. 939 C. civ.

Este necesar ca data concepţiei, nu neapărat naşterea descendentului din afara căsătoriei să fie anterioară anterioară încheierii ultimei căsătorii , dispoziţiile art. 1090 fiind aplicabile atât în cazul descendenţilor de gradul I cât şi a celor de grade subsecvente, indiferent dacă vin la moştenire prin reprezentare sau în nume propriu şi indiferent dacă descendenţii provin dintr-o căsătorie anterioară a defunctului care a fost declarată nulă sau anulată.

Textul se referă la descendenţi la plural, însă este neîndoilenic că el se aplică şi în folosul unui singur copil care nu provine din căsătoria soţului supravieşuitor cu defunctul .

O altă condiţie se referă la aplicarea dispoziţiilor privind cotitatea disponibilă specială numai în cazul în care soţul supravieţuitor, care vine la moştenire în concurs cu descendenţi care nu provin din căsătoria sa cu defunctul, a primit de la de cujus liberalităţi neraportabile.

Ar putea fi vorba de donaţii făcute de de cujus ultimului soţ, chiar înainte de încheierea căsătoriei, sau de legate lăsate în favoarea ultimului soţ, chiar dacă data testamentului e anterioară încheierii ultimei căsătorii, precum şi de cazul în care de cujus a prevăzut exheredarea descendenţilor în cauză, de această exheredare urmând a beneficia soţul din ultima căsătorie, cu menţiunea că acestă ipoteză este reglementată în mod expres şi va fi analizată separat.

DOBRILA, M., C., MACOVEI, C., (2011) THE SPECIAL DISPOSABLE PORTION OF THE SURVIVING SPOUSE IN THE NEW CIVIL CODE, Jurnalul de Studii Juridice, Year VI, Supplimentary Issue, pp: 283-293

Astfel, este necesar ca soţul supravieţuitor să fi primit de la de cujus liberalităţi neraportabile, ceea ce înseamnă că nu sunt îndeplinite condiţiile pentru a exista obligarea soţului supravieţuitor la raportul donaţiilor primite (conform art. 1146 şi urm.), fie soţul supravieţuitor se bucură de o liberalitate scutită de raport.

În acest sens, trebuie menţionat că în baza art. 1146 alin. (2) N. C. civ., există posibilitatea ca de cujus să facă o donaţie soţului supravieţuitor cu scutire de raport. La fel, conform art. 1147 N. C. civ., soţul supravieţuitor nu este obligat la raportul donaţiilor primite de la de cujus în cazul în care renunţă la moştenirea legală, putând păstra liberalitatea primită în limitele cotităţii disponibile din art. 1089. Totuşi, trebuie avut în vedere faptul că există posibilitatea ca, prin stipulaţie contrară în contractul de donaţie, soţul supravieţuitor să fie obligat la raportul donaţiei şi în cazul renunţării la moştenire, caz în care va fi obligat să readucă la moştenire valoarea bunului donat care depăşeşte partea din bunurile succesorale la care ar fi avut dreptul ca moştenitor legal.

Condiţia ca liberalitatea făcută soţului supravieţuitor să fie neraportabilă se justifică prin faptul că dacă liberalitatea este raportabilă aceasta constituie doar un avans asupra moştenirii şi va fi readusă, în natură sau prin echivalent la moştenire .

III. Mod de calcul al cotităţi disponibile speciale.

În cazul în care de cujus a făcut liberalităţi neraportabile soţului supravieţuitor, care vine la moştenire în concurs cu descendenţi care nu provin din căsătoria sa cu defunctul, prima operaţiune e stabilirea cotităţii disponibile ordinare conform art. 1089 N. C. civ. şi indirect, a rezervei moştenitorilor rezervatari, fiind necesar să aflăm şi partea descendentului care a primit cel mai puţin. De cujus poate să dispună de această cotitate disponibilă ordinară fie în favoarea unor terţi, fie a rudelor, fie a soţului supravieţuitor. În cazul în care de cujus a dispus în favoarea soţului supravieţuitor iar acesta vine în concurs cu un descendent din afara ultimei căsătorii, el poate fi gratificat numai în limitele cotităţii disponibile speciale.

Partea reprezentând cotitatea disponibilă specială a soţului supravieţuitor se impută asupra cotităţii disponibile ordinare, nefiind posibilă cumularea celor două cotităţi .

Modul de calcul al cotităţii disponibile este următorul: mai întâi se deduce rezerva soţului supravieţuitor raportată la întreaga moştenire, rezerva descendenţilor se calculează asupra părţii de moştenire rezultată

DOBRILA, M., C., MACOVEI, C., (2011) THE SPECIAL DISPOSABLE PORTION OF THE SURVIVING SPOUSE IN THE NEW CIVIL CODE, Jurnalul de Studii Juridice, Year VI, Supplimentary Issue, pp: 283-293

după scăderea rezervei soţului supravieţuitor şi se obţine cotitatea disponibilă ordinară, asupra căreia se va calcula cotitatea disponibilă specială , conform art. 1090 N. C. civ.

IV. Regimul unei eventuale diferenţe dintre cotitatea disponibilă totală şi cotitatea disponibilă specială.

Art. 1090 alin. (2) soluţionează o problemă referitoare la o eventuală diferenţă dintre cotitatea disponibilă totală şi cotitatea disponibilă specială, problemă existentă sub imperiul dispoziţii din C. civ. în vigoare privind cotitatea disponibilă a soţului supravieţuitor în concurs cu descendenţi care nu provin din căsătoria sa cu defunctul, unde nu era reglementat regimul acestei diferenţe.

În doctrină s-a admis că defunctul putea să dispună în favoarea oricui de această diferenţă, cu excepţia soţului din ultima căsătorie iar în cazul în care defunctul nu a dispus de acestă diferenţă sau în cazul în care a dispus în favoarea soţului supravieţuitor dar dispoziţia este ineficace, acea parte din moştenire urma să fie împărţită conform regulilor moştenirii legale, între soţul supravieţuitor şi descendenţii defunctului .

În lipsa unei dispoziţii exprese, în baza vechilor reglementări, diferenţa dintre cotitatea disponibilă totală şi cotitatea disponibilă specială, numită cotitatea disponibilă ordinară, urma să fie împărţită pe baza regulilor de la moştenirea legală între soţul supravieţuitor şi descendenţii cu care acesta ar fi venit în concurs; totuşi, deşi soţul supravieţuitor nu ar fi putut primi liberalităţi de la de cujus care să depăşească ¼ din moştenire şi nici partea descendentului care a primit cel mai puţin, acesta ajungea să culeagă din moştenire peste aceeastă limită prin cumularea cotităţii disponibile speciale cu o parte din cotitatea disponibilă ordinară- ca diferenţă dintre cotitatea disponibilă totală şi cotitatea disponilbilă specială-, corespunzătoare cotei sale legale.

Potrivit art. 1090 alin. (2) C. civ., eventuala cotitate disponibilă ordinară, ca diferenţă dintre cotitatea disponibilă totală (cotitatea disponibilă stabilită potrivit art. 1089) şi cotitatea disponibilă specială, va reveni descendenţilor în situaţia în care defunctul nu a dispus prin liberalităţi de această parte.

DOBRILA, M., C., MACOVEI, C., (2011) THE SPECIAL DISPOSABLE PORTION OF THE SURVIVING SPOUSE IN THE NEW CIVIL CODE, Jurnalul de Studii Juridice, Year VI, Supplimentary Issue, pp: 283-293

V. Cotitatea disponibilă specială în cazul în care descendentul a fost dezmoştenit, iar de acestă dezmoştenire ar beneficia soţul supravieţuitor.

Deşi alin. (2) a remediat problema privind împărţirea unei eventuale diferenţe dintre cotitatea disponibilă stabilită potrivit art. 1089 şi cotitatea disponibilă specială, stipulând în mod expres faptul că va fi atribuită descendenţilor, alin. (3) continuă ideea de protecţie a descendenţilor împotriva unor liberalităţi făcute soţului supravieţuitor care să depăşească limitele din alin. (1); astfel, alin. (3) prevede în mod expres faptul că în situaţia în care descendentul care nu provine din căsătoria soţului supravieţuitor cu defunctul a fost dezmoştenit direct, iar de această dezmoştenire ar beneficia soţul supravieţuitor, se aplică în mod corespunzător dispoziţiile alin. (1) şi (2).

Cu titlu de noutate, art. 1090 alin. (3) N. C. civ. prevede expres că dispoziţiile privind limitele cotităţii disponibile speciale sunt aplicabile şi în cazul în care de cujus a prevăzut exheredarea descendenţilor care nu provin din căsătoria soţului supravieţuitor cu defunctul, de această exheredare urmând a beneficia soţul din ultima căsătorie, deoarce soţul supravieţuitor ar urma să beneficieze de pe urma exheredării în calitate de moştenitor legal; în lipsa acestei dispoziţii exprese, prin lipsa condiţiei cerute de alin. (1) privind existenţa unei liberalităţi în favoarea soşului supravieţuitor, s-ar ajunge ca în acest caz, deşi soţul profită indirect de pe urma demoştenirii descendenţilor, drepturile acestuia să nu mai fie limitate la cotitatea disponibilă specială, ceea ce ar injust.

Alin. (3) are rolul de a întări ideea că soţul supravieţuitor nu poate primi în nici o situaţie, deci nici în ipoteza în care descendentul a fost dezmoştenit, mai mult decât ceea ce este stabilit în alin. (1).

Dacă se aplică în mod corespunzător dispoziţiile alin. (2) înseamnă că diferenţa dintre cotitatea disponibilă stabilită potrivit art. 1089 şi cotitatea disponibilă specială nu mai poate fi împărţită între descendent şi soţul supravieţuitor potrivit regulilor de la moştenrea legală deoarece descendentul a fost exheredat de către de cujus iar soţul supravieţuitor dacă ar culege cota sa legală din cotitatea disponibilă ordinară ar ajunge să depăşească limita impusă de alin. (1).

Ideea de bază a alin. (3) este de a nu permite soţului supravieţuitor să beneficieze de o dezmoştenire directă a descendentului. Prin faptul că se prevede în mod expres aplicarea alin. (2) în mod corespunzător, alin. (3) ar putea fi interpretat în sensul că intenţia legiuitorului a fost ca, inclusiv în această situaţie, descendentul să culeagă cotitatea disponibilă ordinară,

DOBRILA, M., C., MACOVEI, C., (2011) THE SPECIAL DISPOSABLE PORTION OF THE SURVIVING SPOUSE IN THE NEW CIVIL CODE, Jurnalul de Studii Juridice, Year VI, Supplimentary Issue, pp: 283-293

adică diferenţa dintre cotitatea disponibilă stabilită potrivit art. 1089 şi cotitatea disponibilă specială; totuşi, o astfel de interpretare pe baza căreia unui descendent dezmoştenit direct de către de cujus i s-ar permite să culeagă, pe lângă rezerva sa, încă o parte din moştenire- corespunzătoare cotei sale legale din cotitatea disponibilă ordinară- ar contraveni în mod vădit intenţiei manifestate de către de cujus.

Astfel, potrivit alin. (3), în cazul în care a avut loc o dezmoştenire directă a descendentului, aplicarea în mod corespunzător a alin. (1) înseamnă că soţul supravieţuitor nu va putea beneficia de această exheredare decât în limita din alin. (1), adică fără a putea depăşi un sfert din moştenire şi nici partea descendentului care a primit cel mai puţin, însă formularea în sensul că se va aplica în mod corespunzător a alin. (2) rămâne fără substanţă deoarece în nici o situaţie decendentul exheredat nu se va putea bucura de diferenţa dintre cotitatea disponibilă stabilită potrivit art. 1089 şi cotitatea disponibilă specială, nici măcar în limita cotei sale legale. Singura interpretare care rămâne pentru aplicarea în mod corespunzător a dispoziţiilor alin. (2) este de a împărţi cotitatea disponibilă ordinară conform regulilor moştenirii legale dar fără ca soţul supravieţuitor sau descendentul exheredat direct să poată beneficia de aceasta.

VI. Ipoteze de calcul al cotităţii disponibile speciale.

În situaţia în care soţul supravieţuitor vine la moştenire în concurs cu un singur descendent de gradul I care nu provine din căsătoria sa cu defunctul, pentru a stabili limita în care soţul supravieţuitor va putea fi gratificat, calculul cotităţii disponibile speciale se va face astfel: mai întâi calculăm rezerva soţului supravieţuitor care, prin coroborarea art. 972 lit. a) cu art. 1088, va fi ½ din cota sa legală de ¼, deci va fi 1/8; apoi se calculează rezerva descendentului care, în urma coroborării art. 975 alin. (3) cu art. 1088, va fi de ½ din cota legală de ¾, adică 3/8. De aici, pe baza art. 1089, rezultă o cotitate disponibilă de 1-1/8-3/8=1/2, pe care o vom numi cotitate disponibilă totală (eventual pentru a folosi acelaşi limbaj utilizat de legiuitor în art. 1099 unde foloseşte expresia rezervă globală, putem folosi expresia cotitate disponibilă globală). După o comparaţie între cotitatea disponibilă totală de ½ (4/8), limita de un sfert din moştenire (2/8) şi rezerva descendentului de 3/8, care reprezintă partea descendentului care a primit cel mai puţin, rezultă o cotitate disponibilă specială de 2/8. În cazul în care defunctul nu a dispus prin liberalităţi de diferenţa dintre cotitatea disponibilă totală/ globală de ½

DOBRILA, M., C., MACOVEI, C., (2011) THE SPECIAL DISPOSABLE PORTION OF THE SURVIVING SPOUSE IN THE NEW CIVIL CODE, Jurnalul de Studii Juridice, Year VI, Supplimentary Issue, pp: 283-293

(4/8) şi cotitatea disponibilă specială de 2/8, atunci această diferenţă de 4/8-2/8=2/8=1/4, pe care o numim cotitate disponibilă ordinară, revine descendentului, în conformitate cu alin. (2). La finalul acestui calcul, soţul supravieţuitor va culege rezerva de 1/8, plus cotitatea disponibilă specială de 2/8, ceea ce înseamnă un total de 3/8, iar descendentul va culege rezerva sa de 3/8, plus cotitatea disponibilă ordinară de 2/8, deci un total de 5/8.

În situaţia în care soţul supravieţuitor vine la moştenire în concurs cu doi descendenţi de gradul I care nu provin din căsătoria sa cu defunctul, pentru a stabili limita în care soţul supravieţuitor va putea fi gratificat, calculul cotităţii disponibile speciale se va face astfel: mai întâi calculăm rezerva soţului supravieţuitor care, prin coroborarea art. 972 lit. a) cu art. 1088, va fi ½ din cota sa legală de ¼, deci va fi 1/8; apoi se calculează rezerva celor doi descendenţi care, în urma coroborării art. 975 alin. (3) cu art. 1088, va fi de ½ din cota legală de ¾, adică 3/8, iar rezerva unui singur descendent va fi de ½ din 3/8, adică 3/16. De aici, pe baza art. 1089, rezultă o cotitate disponibilă totală/ globală de 1-1/8-3/8=1/2. După o comparaţie între cotitatea disponibilă totală/ globală de ½ (8/16), limita de un sfert din moştenire (4/16) şi rezerva unui singur descendent de 3/16, care reprezintă partea descendentului care a primit cel mai puţin, rezultă o cotitate disponibilă specială de 3/16. În cazul în care defunctul nu a dispus prin liberalităţi de diferenţa dintre cotitatea disponibilă totală/ globală de ½ (8/16) şi cotitatea disponibilă specială de 3/16, atunci această diferenţă de 8/16-3/16=5/16, numită cotitate disponibilă ordinară, revine celor doi descendenţi, în conformitate cu alin. (2). La finalul acestui calcul, soţul supravieţuitor va culege rezerva de 1/8, plus cotitatea disponibilă specială de 3/16, ceea ce înseamnă un total de 5/16, iar cei doi descendenţi vor culege rezerva de 3/8, plus cotitatea disponibilă ordinară de 5/16, deci un total de 11/16, deci fiecare descendent va culege ½ din 11/16, adică 11/32.

În situaţia în care soţul supravieţuitor vine la moştenire în concurs cu trei descendenţi de gradul I care nu provin din căsătoria sa cu defunctul, pentru a stabili limita în care soţul supravieţuitor va putea fi gratificat, calculul cotităţii disponibile speciale se va face astfel: mai întâi calculăm rezerva soţului supravieţuitor care, prin coroborarea art. 972 lit. a) cu art. 1088, va fi ½ din cota sa legală de ¼, deci va fi 1/8; apoi se calculează rezerva celor trei descendenţi care, în urma coroborării art. 975 alin. (3) cu art. 1088, va fi de ½ din cota legală de ¾, adică 3/8, iar rezerva unui singur descendent va fi de 1/3 din 3/8, adică 1/8. De aici, pe baza art. 1089, rezultă o cotitate disponibilă totală/ globală de 1-1/8-3/8=1/2.

DOBRILA, M., C., MACOVEI, C., (2011) THE SPECIAL DISPOSABLE PORTION OF THE SURVIVING SPOUSE IN THE NEW CIVIL CODE, Jurnalul de Studii Juridice, Year VI, Supplimentary Issue, pp: 283-293

După o comparaţie între cotitatea disponibilă totală/ globală de ½ (4/8), limita de un sfert din moştenire (2/8) şi rezerva unui singur descendent de 1/8, care reprezintă partea descendentului care a primit cel mai puțin, rezultă o cotitate disponibilă specială de 1/8. În cazul în care defunctul nu a dispus prin liberalități de diferența dintre cotitatea disponibilă totală/ globală de ½ (4/8) şi cotitatea disponibilă specială de 1/8, atunci această diferență de 4/8-1/8=3/8, numită cotitate disponibilă ordinară, revine celor trei descendenţi, în conformitate cu alin. (2). La finalul acestui calcul, soțul supraviețuitor va culege rezerva de 1/8, plus cotitatea disponibilă specială de 1/8, ceea ce înseamnă un total de 2/8=1/4, iar cei trei descendenţi vor culege rezerva de 3/8, plus cotitatea disponibilă ordinară de 3/8, deci un total de 6/8=3/4, deci fiecare descendent va culege 1/3 din 3/4, adică 1/4.

În situația în care soțul supraviețuitor vine la moștenire în concurs cu patru descendenți de gradul I care nu provin din căsătoria sa cu defunctul, pentru a stabili limita în care soțul supraviețuitor va putea fi gratificat, calculul cotității disponibile speciale se va face astfel: mai întâi calculăm rezerva soțului supraviețuitor care, prin coroborarea art. 972 lit. a) cu art. 1088, va fi ½ din cota sa legală de ¼, deci va fi 1/8; apoi se calculează rezerva celor patru descendenți care, în urma coroborării art. 975 alin. (3) cu art. 1088, va fi de ½ din cota legală de ¾, adică 3/8, iar rezerva unui singur descendent va fi de 1/4 din 3/8, adică 3/32. De aici, pe baza art. 1089, rezultă o cotitate disponibilă totală/ globală de 1-1/8-3/8=1/2. După o comparație între cotitatea disponibilă totală/ globală de ½ (16/32), limita de un sfert din moştenire (8/32) şi rezerva unui singur descendent de 3/32, care reprezintă partea descendentului care a primit cel mai puțin, rezultă o cotitate disponibilă specială de 3/32. În cazul în care defunctul nu a dispus prin liberalități de diferența dintre cotitatea disponibilă totală/ globală de ½ (16/32) şi cotitatea disponibilă specială de 3/32, atunci această diferență de 16/32-3/32=13/32, numită cotitate disponibilă ordinară, revine celor patru descendenţi, în conformitate cu alin. (2). La finalul acestui calcul, soțul supraviețuitor va culege rezerva de 1/8, plus cotitatea disponibilă specială de 3/32, ceea ce înseamnă un total de 7/32, iar cei patru descendenți vor culege rezerva de 3/8, plus cotitatea disponibilă ordinară de 13/32, deci un total de 25/32, deci fiecare descendent va culege 1/4 din 25/32, adică 25/128.

În cazul în care soțul supraviețuitor vine în concurs cu descendenții de gradul II, III etc. ai defunctului (nepoti, strănepoți dintr-o căsătorie anterioară), rezerva acestora din urmă va fi stabilită în funcție de numărul tulpinilor, iar nu pe capete. Astfel, dacă pe o tulpină sunt mai

DOBRILA, M., C., MACOVEI, C., (2011) THE SPECIAL DISPOSABLE PORTION OF THE SURVIVING SPOUSE IN THE NEW CIVIL CODE, Jurnalul de Studii Juridice, Year VI, Supplimentary Issue, pp: 283-293

mulţi descendenţi de gradul II, III etc. ai defunctului, cotitatea disponibilă specială a soţului supravieţuitor va trebui să respecte această limită, ca parte a descendentului care a primit cel mai puţin.

VII. Sancţiunea nerespectării cotităţii disponibile speciale.

În cazul depăşirii cotităţii disponibile speciale, sancţiunea este reducţiunea liberalităţii până la limitele stabilite de art. 1090 N. C. civ., sancţiune care poate fi invocată de către descendenţii defunctului care nu provin din căsătoria soţului supravieţuitor cu defunctul şi numai dacă descendentul (sau proprii lui descendenţi) pot şi vor să vină la moştenire.

Exerciţiul acţiunii în reducţiune va folosi indirect tuturor copiilor defunctului deoarece prin efectul reducerii liberalităţilor excesive cu care a fost gratificat soţul supravieţuitor, bunurile care au făcut obiectul liberalităţii reintră în moştenire spre a fi împărţite între toţi descendenţii .

Astfel, există posibilitatea ca, pe lângă descendenţii care nu provin din căsătoria soţului supravieţuitor cu defunctul, să profite de reducţiunea liberalităţilor făcute în favoarea soţului supravieţuitor, în mod indirect, şi descendenţii care provin din această căsătorie şi, deşi nici Codul civil în vigoare şi nici noul Cod civil nu reglementează în mod expres persoanele care pot invoca sancţiunea reducţiunii, este firesc să aibă această posibilitate numai persoanele pentru protecţia cărora a fost instituit textul, adică numai descendenţii defunctului care nu provin din căsătoria soţului supravieţuitor cu defunctul.

Dacă liberalitatea în favoarea soţului din ultima căsătorie este făcută într-o formă simulată, sancţiunea va fi nulitatea absolută şi totală chiar dacă valoarea ei se încadrează şi nu depăşeşte limitele cotităţii disponibile speciale. În doctrină s-a considerat că se sancţionează nu numai şi nu atât depăşirea cotităţii disponibile speciale, ci intenţia de fraudare a drepturilor descendenţilor defunctului, frauda fiind prezumată absolut de lege . Această sancţiune prevăzută expres de Codul civil în vigoare [art. 940 alin. (2)] nu se mai regăseşte în noul Cod civil, astfel încât se ridică întrebarea dacă mai poate fi aplicată în lipsa unei prevederi exprese în acest sens.

Concluzii

Cu scopul de a asigura ocrotirea descendenţilor lui de cujus împotriva influenţelor pe care ar putea să fie exercitate asupra acestuia de către soţul din ultima căsătorie, Noul Cod civil păstrează instituţia cotităţii

DOBRILA, M., C., MACOVEI, C., (2011) THE SPECIAL DISPOSABLE PORTION OF THE SURVIVING SPOUSE IN THE NEW CIVIL CODE, Jurnalul de Studii Juridice, Year VI, Supplimentary Issue, pp: 283-293

disponibile speciale, stabilind că liberalităţile făcute soţului supravieţuitor, care vine la moştenire în concurs cu descendenţi care nu provin din căsătoria sa cu defunctul, nu pot depăşi un sfert din moştenire şi nici partea descendentului care a primit cel mai puţin.

Noul Cod civil soluţionează o problemă existentă în baza vechii regelemntări referitoare la o eventuală diferenţă dintre cotitatea disponibilă totală şi cotitatea disponibilă specială, stabilind că va reveni descendenţilor în situaţia în care defunctul nu a dispus prin liberalităţi de această parte.

Cu titlu de noutate, se prevede expres că dispoziţiile privind limitele cotităţii disponibile speciale sunt aplicabile şi în cazul în care de cujus a prevăzut exheredarea descendenţilor care nu provin din căsătoria soţului supravieţuitor cu defunctul, de această exheredare urmând a beneficia soţul din ultima căsătorie.

REFERENCES

Dogaru, I., Stănescu, V., Soreaţă, M. M., (2009) *Bazele dreptului civil, Vol. 5: Succesiuni*, Ed. C. H. Beck, Bucureşti,

Deak, D., (2002) *Tratat de drept succesoral*, Ediţia a II-a, actualizată şi completată, Ed. Universul Juridic, Bucureşti,

Eliescu, M., (1966) *Moştenirea şi devoluţiunea ei în dreptul Republicii Socialiste România*, Ed. Academiei Republicii Socialiste România, Bucureşti,

Chirică, D., (2003) *Drept civil. Succesiuni şi testamente*, Ed. Rosetti, Bucureşti.

Legislatie

Legea nr. 287/2009 privind Codul civil, a fost publicată în Monitorul Oficial nr. 511/2009, a fost modificată prin Legea nr. 7/ 2011 şi rectificată, iar ulterior republicată în Monitorul Oficial nr. 505 din 15 iulie 2011;

Legea nr. 319/1944 privind drepturile de moştenire ale soţului supravieţuitor, publicată în Monitorul Oficial nr. 133 din 10 iunie 1944, este abrogată art. 230 lit. j) din Legea nr. 7/ 2011 pentru punerea în aplicare a Legii nr. 287/ 2009, publicată în Monitorul Oficial nr. 409 din 10 iunie 2011;

DOBRILA, M., C., MACOVEI, C., (2011) THE SPECIAL DISPOSABLE PORTION OF THE SURVIVING SPOUSE IN THE NEW CIVIL CODE, Jurnalul de Studii Juridice, Year VI, Supplimentary Issue, pp: 283-293